

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il "13" yanvar tarixli
İ-04 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmişdir.

“ƏMƏLIYYAT SEQMENTLƏRİ ÜZRƏ”
KOMMERSİYA TƏŞKİLATLARI ÜÇÜN 34 №-li
MİLLİ MÜHASİBAT UÇOTU STANDARTI

MÜNDƏRİCAT

Standartın təyinatı.....	3
Məqsəd	3
Scope.....	3
Əməliyyat seqmentləri.....	3
Hesabat verilməli seqmentlər.....	4
Cəmlənmə meyarları.....	4
Kəmiyyət həddləri	5
Açıqlanma	6
Ümumi məlumat.....	6
Mənfəət və ya zərər, aktiv və öhdəliklər haqqında məlumat	6
Qiymətləndirmə	7
Üzləşdirmələr	8
Əvvəl hesabat verilmiş məlumatın yenidən təqdim olunması.....	8
ÜMUMMÜƏSSİSƏ HAQQINDA AÇIQLAMALAR	9
Məhsul və xidmətlər haqqında məlumat	9
Coğrafi mövqələr haqqında məlumat	9
Əsas müştərilər haqqında məlumat	9
Keçid və qüvvəyə minmə tarixi.....	10
ƏLAVƏ 1	11
“Əməliyyat Seqmentləri” adlı 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə.....	11

“ƏMƏLIYYAT SEQMENTLƏRİ ÜZRƏ”

34 № li Kommersiya Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı

Standartın təyinatı

1. Bu Standart «Mühasibat uçotu haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq hazırlanmış və “Əməliyyat seqmentləri” adlı 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır

Məqsəd

2. Müəssisə, öz maliyyə hesabatları istifadəçilərinə, müəssisənin məşğul olduğu kommersiya fəaliyyətlərinin maliyyə təsiri və təbiətini, habelə fəaliyyət göstərdiyi iqtisadi mühiti qiymətləndirmək imkanı verən məlumatı açıqlamalıdır.

Scope

3. Bu Standart, Uçot Qaydaları nəzərə alınmaqla Azərbaycan Respublikasının Mühasibat Uçotu haqqında Qanununun 10-cu maddəsinə əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan kommersiya təşkilatları tərəfindən tətbiq edilir
4. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, hazırkı Standart tətbiq edilir.
5. Bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı aşağıdakılara tətbiq olunur:
 - (a) müəssisənin ayrıca və ya xüsusi maliyyə hesabatları; və
 - (b) əsas müəssisəsi olan qrupun konsolidə olunmuş maliyyə hesabatları.
6. Maliyyə hesabatında həm əsas müəssisənin bu Milli Mühasibat Uçotu Standartının tətbiq sahəsində olan birləşdirilmiş maliyyə hesabatları, həm də əsas müəssisənin ayrıca maliyyə hesabatları daxil olan halda, seqment məlumatının yalnız birləşdirilmiş maliyyə hesabatlarında yer alması tələb olunur.

Əməliyyat seqmentləri

7. Əməliyyat seqmenti aşağıdakı müəssisələrin komponentidir:
 - (a) gəlir əldə etdiyi və ya öhdəlik qazandığı kommersiya fəaliyyətləri ilə məşğul olan (eyni müəssisənin digər komponentləri ilə sazişlərə aid olan gəlir və xərclər daxil olmaqla)
 - (b) əməliyyat nəticələri baş qərar qəbul edən şəxs tərəfindən seqmentə vəsaitlərin bölüşdürülməsi və onun fəaliyyət nəticələrinin qiymətləndirilməsi məqsədi ilə təhlil edilənlər

(c) ayrıca maliyyə məlumatı göz qabağında olanlar.

Əməliyyat seqmenti hələ gəlir gətirməyən kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul ola bilər. Başlanğıc əməliyyatlar gəlir gətirməzdən öncə əməliyyat seqmentlərinə misal ola bilər.

8. Müəssisənin hər bir hissəsinin əməliyyat seqmenti və ya əməliyyat seqmentinin bir hissəsi olması zəruri deyildir. Bu Milli Mühasibat Uçotu Standartının məqsədləri üçün, müəssisənin işçilərinə əmək fəaliyyətinin başa çatmasından sonrakı mükafatlandırma planları əməliyyat seqmentləri deyildir.
9. "Baş qərar qəbul edən şəxs" termini xüsusi vəzifə sahibi olan rəhbər şəxsdən daha çox funksiyaları bildirir. Bu funksiyaların vəzifəsi vəsaitləri müəssisənin seqmentlərinə paylaşdırmaq və müəssisənin fəaliyyətinin nəticələrinin qiymətləndirməsindən ibarətdir.
10. Hazırkı Standartın 7-ci maddəsində təsvir olunmuş əməliyyat seqmentlərinin üç xassəsi bir çox müəssisələrin əməliyyat seqmentlərini aydın şəkildə göstərir. Buna baxmayaraq, müəssisə öz kommersiya fəaliyyətlərini müxtəlif yollarla göstərilmiş hesabatlar təqdim edə bilər. Baş qərar qəbul edən şəxs seqment məlumatının birdən artıq növündən istifadə edən halda, hər bir component üçün kommersiya fəaliyyətlərinin təbiəti, onlara cavabdeh olan şəxslərin mövcudluğu və direktorlar şurasına təqdim olunmuş məlumat da daxil olmaqla, digər amillər müəssisənin əməliyyat seqmentlərini təyin edən componentlər toplusunu müəyyən edə bilər.
11. Ümumilikdə, hər bir əməliyyat seqmentinin cavabdeh olan və mütəmadi olaraq fəaliyyətləri, maliyyə nəticələri, proqnozlaşdırma və seqmentin planlarını məqsədi ilə baş qərar qəbul edən şəxslə müzakirə edən idarəedici şəxsi vardır. "Seqment meneceri" termini xüsusi vəzifəli şəxsi yox, funksiyaları bildirir. Baş qərar qəbul edən şəxs həmçinin bəzi əməliyyat seqmentlərinin seqment meneceri ola bilər. Bir menecer bir və daha artıq əməliyyat seqmentinin seqment meneceri ola bilər. 7-ci maddədəki xüsusiyyətlər birdən artıq müəssisə componentinə tətbiq olunan, lakin seqment menecerlərinin yalnız bir componentə cavabdeh olduğu halda, həmin componentlər toplusu əməliyyat seqmentlərini təyin edir.
12. 7-ci maddədəki xüsusiyyətlər seqment menecerlərinin cavabdeh olduğu iki və daha artıq müəssisə componentinə tətbiq oluna bilər. Baş qərar qəbul edən şəxs hər iki component toplusunun əməliyyat nəticələrini və hər ikisi üçün əldə oluna bilən maliyyə məlumatını təhlil edir. Bu halda, müəssisə hazırkı Standarta istinad edərək əməliyyat seqmentlərinin hansı componentlər toplusu tərəfindən təyin edildiyini müəyyən edir.

Hesabat verilməli seqmentlər

13. Müəssisə aşağıdakı şərtlərə cavab verən hər bir əməliyyat seqmenti üçün məlumatı ayrıca təqdim etməlidir:
 - (a) 7-12-ci maddələrə uyğun olaraq təyin olunmuş və ya 14-cü maddəyə uyğun olaraq iki və ya daha artıq seqmentlərin cəmlənməsindən nəticələnmiş, və
 - (b) 15-ci maddədəki kəmiyyət hədudlarından artıq olan.16-21-ci maddələr əməliyyat seqmenti haqqında ayrıca məlumatın təqdim olunmasının digər hallarını dəqiq müəyyən edir.

Cəmlənmə meyarları

14. Əməliyyat seqmentləri tez-tez eyni iqtisadi xassələri olan halda, eyni uzun-müddətli maliyyə nəticələrini nümayiş etdirir. Misal üçün, iqtisadi xassələri eyni olan halda, iki əməliyyat

seqmentlərinin satışlarının malların maya dəyərinə uzun-müddətli ümumi nisbətlərinin eyni olması təxmin oluna bilər. Cəm bu Milli Mühasibat Uçotu Standartın əsas prinsipinə uyğun gələn halda, iki və daha çox əməliyyat seqmenti bir seqmentə cəmlənə bilər. Bunun üçün seqmentlər eyni iqtisadi xassələrə və aşağıdakı xüsusiyyətləri malik olmalıdır:

- (a) mal və xidmətlərin təbiəti;
- (b) istehsal mərhələlərinin təbiəti;
- (c) mal və xidmətlərinin müştərilərinin növü və ya sinfi;
- (ç) malların paylanması və ya xidmətlərin göstərilməsi üsulları
- (d) uyğun olan halda, tənzim edən ətraf mühitin təbiəti. Misal üçün, bank, sığorta və ya ictimai müəssisələr.

Kəmiyyət həddləri

15. Müəssisə aşağıdakı kəmiyyət həddlərində olan əməliyyat seqmentləri haqqında məlumatlar ayrıca hesabat verməlidir:

- (a) Gəliri, (həm müəssisədən kənarı olan müştərilərə satış, həm də seqment daxili satış və köçürmələr daxil olmaqla) əməliyyat seqmentlərinin (daxili və kənarı) toplanılmış gəlirin 10 və daha artıq faizini təşkil edir;
- (b) hesabatda göstərilmiş mənfəət və ya zərəri, (i) bütün əməliyyat seqmentlərinin birləşdirilmiş hesabat verilmiş mənfəətindən, (ii) bütün əməliyyat seqmentlərinin birləşdirilmiş hesabat verilmiş zərərindən 10 və ya daha artıq faizini təşkil edir;
- (c) onun aktivləri əməliyyat seqmentinin birləşdirilmiş aktivlərinin 10 və ya daha artıq faizini təşkil edir.

Rəhbərliyin, seqment haqqında məlumatın maliyyə hesabatı istifadəçilərinə faydalı olacağına inanması halında, kəmiyyət həddlərinə cavab verməyən əməliyyat seqmentləri hesabat verilməli və ayrıca açıqlanmalı kimi nəzərə alın bilər.

16. Müəssisə, əməliyyat seqmentləri eyni iqtisadi xassələrə malik və 14-cü maddədə sadalanan birləşmə meyarlarının əksəriyyətinə sahib olan zaman, hesabat verilməli seqment təqdim etmək məqsədi ilə kəmiyyət həddlərinə cavab verməyən əməliyyat seqmentləri haqqında məlumatı kəmiyyət həddlərinə cavab verməyən digər əməliyyat seqmentləri haqqında məlumat ilə birləşdirə bilər.

17. Əməliyyat seqmentlərinin hesabat olunmuş ümumi kənarı gəliri müəssisənin gəlirinin 75%-dən aşağısını təşkil edən zaman, hesabat verilməli seqmentlərdə müəssisənin gəlirinin ən azı 75% əks olunana qədər əlavə əməliyyat seqmentləri hesabat verilməli seqmentlər kimi tanınır (hətta onlar 15-ci maddədəki meyarlara cavab verməyən halda)..

18. Digər kommersiya fəaliyyətləri və hesabat verilməli olmayan əməliyyat seqmentləri haqqında məlumat, 30-cü maddədə tələb olunan yoxlamalardakı yoxlanılmalı maddələrdən ayrıca olaraq "digər seqmentlər" kateqoriyasında birləşdirilməli və açıqlanmalıdır. "Digər seqmentlər" kateqoriyasına daxil edilən gəlirin mənbəyi təsvir olunmalıdır

19. Rəhbərlik əvvəlki dövrdə hesabat verilməli seqment kimi müəyyən olunan əməliyyat seqmentinin davam edən əhəmiyyətliyə malik olmasını rəyini bildiren zaman, həmin seqment haqqında məlumat, 15-ci maddədəki hesabat verilmə meyarlarına artıq cavab verməyən halda belə, cari dövrdə də ayrıca təqdim olunmağa davam etməlidir.

20. Əməliyyat seqmenti kəmiyyət həddlərinə uyğun olaraq cari dövrdə hesabat verilməli seqment kimi müəyyən olunan halda, 15-ci maddədəki hesabat verilmə meyarlarına cavab verməyən halda belə yeni məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələndə qədər əvvəlki

dövr üçün müqayisəli məqsədlərlə təqdim olunmuş seqment məlumatı yeni hesabat veriləb bilən seqmenti ayrıca seqment kimi əks etdirmək yenidən təqdim olunmalıdır

21. Burada müəssisə ayrıca açıqlayan hesabat verilməli seqmentlərin sayında seqment məlumatının çox təfəssilatlı olması səbəbindən əməli limit ola bilər. Buna baxmayaraq, dəqiq limit müəyyən olunmamışdır. 15-20 maddələrə uyğun olaraq hesabat verilməli seqmentlərin sayı 10-u keçməsi səbəbindən, müəssisə əməli limitə çatmanı nəzərdən keçirməlidir.

Açıqlanma

22. Müəssisə, maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə imkan yaratmaq üçün, məşğul olduğu kommersiya fəaliyyətlərinin təbiəti, maliyyə təsirlərini və fəaliyyət göstərdiyi iqtisadi mühiti qiymətləndirmək məqsədi ilə məlumatı açıqlamalıdır.
23. 22-ci maddədəki prinsipi həyata keçirmək üçün, müəssisə gəlir hesabatı təqdim olunan hər dövr üçün aşağıdakı məlumatı açıqlamalıdır:
- (a) 24-cü maddədə təsvir olunduğu kimi ümumi məlumat;
 - (b) 25-29-cü maddələrdə təsvir olunduğu kimi, hesabat verilmiş seqmentin mənfəət və ya zərərinə, seqment aktivlərinə, seqment öhdəliklərinə və qiymətləndirmə əsasına daxil edilən xüsusi gəlir və xərclər də daxil olmaqla hesabat verilmiş seqmentin mənfəət və ya zərəri haqqında məlumat; və
 - (c) 30-cu maddədə təsvir olunduğu kimi, seqment gəlirlərinin, hesabat verilmiş seqment mənfəət və ya zərərinin, seqment aktivlərinin, seqment öhdəliklərinin və digər seqment maddələrinin ümumi məbləğlərinin müəssisənin müvafiq məbləğləri ilə tutuşdurulması.

Balans hesabatının təqdim olunduğu hər bir tarixdə hesabat verilməli olan seqmentin balans hesabatı məbləğlərinin müəssisənin balan hesabatı məbləğləri ilə tutuşdurulması tələb olunur. Əvvəlki dövrlər üçün olan məlumat 31 və 32-ci maddələrdə təsvir olunduğu kimi yenidən ifadə olunmalıdır.

Ümumi məlumat

24. Müəssisə aşağıdakı ümumi məlumatı açıqlamalıdır:
- (a) təşkilatın əsası da daxil olmaqla, müəssisənin hesabat verilməli olan seqmentlərinin müəyyən olunması üçün istifadə olunan amillər; və
 - (b) Hesabat verilməli seqmentlərin öz gəlirini əldə etdiyi məhsul və xidmət növləri.

Mənfəət və ya zərər, aktiv və öhdəliklər haqqında məlumat

25. Müəssisə hər bir hesabat verilməli seqment üçün mənfəət və ya zərərin, ümumi aktivlərin qiymətləndirilməsinin hesabatını verməlidir. Məbləğ mütəmadi olaraq baş qərar qəbul edən şəxsə təmin olunan halda, müəssisə hər bir hesabat verilməli seqment üçün öhdəliklərin qiymətləndirilməsinin hesabatını verməlidir. Müəssisə həmçinin, seqmentin mənfəət və ya zərərinə həmin qiymətləndirmə daxil edilməyən halda belə, baş qərar qəbul edən şəxs tərəfindən təhlil edilən mənfəət və ya zərərin qiymətləndirilməsinə dəqiq məbləğlər daxil edilən və ya başqa yolla baş qərar qəbul edən şəxsə təmin edilən halda, hər bir hesabat verilməli seqment haqqında aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) kənar müştərilərdən olan gəlir;;
 - (b) eyni müəssisənin müxtəlif əməliyyat seqmentləri ilə olan razılaşmalardan olan gəlir;;
 - (c) faiz gəlirləri;

- (ç) faiz xərcləri;
- (d) amortizasiya və qiymətdən düşmə;
- (e) Kommersiya Təşkilatları üçün “*maliyyə hesabatlarının təqdimatı üzrə*” 1 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq açıqlanmış gəlir və xərc maddələri;
- (ə) müəssisənin digər birgə müəssisələrin mənfəət və ya zərərinəki kapital metodu ilə uçota alınmış payı;
- (f) gəlir vergisi xərci və ya gəlir;
- (g) amortizasiya və qiymətdən düşmədən başqa digər maddi qeyri-pul maddələri

Seqment gəlirinin faiz gəlirindən ibarət olana və baş qərar qəbul edən şəxs seqmentin fəaliyyət nəticələrini qiymətləndirmək və vəsaitlərin seqmentə bölüşdürülməsi haqqında qərar qəbul etmək üçün xalis faiz gəlirinə etibar etdiyinə qədər, müəssisə hər bir hesabat verilməli seqment üçün faiz gəlirinə faiz xərcindən ayrı hesabat verməlidir. Bu halda, müəssisə, seqmentin faiz gəlirinin onun faiz xərcini əhatə etdiyi haqda hesabat verə bilər və bunu etdiyini açıqlayır.

26. Seqment aktivlərinin qiymətləndirilməsinə daxil edilən dəqiq məbləğlər baş qərar qəbul edən şəxs tərəfindən təhlil edilən və ya baş qərar qəbul edən şəxsə təmin edilən halda, müəssisə hər bir hesabat verilməli seqment haqqında aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) birgə müəssisələrə qoyulmuş kapital metodu ilə uçota alınan investisiyalar, və
 - (b) maliyyə alətləri, təxirə salınmış vergi aktivləri, əmək fəaliyyətinin başa çatmasından sonrakı mükafatlandırılmalardan başqa digər uzunmüddətli aktivlərinə əlavələrinin məbləğləri və sığorta müqavilələri üzrə yaranan haqqlar.

Qiymətləndirmə

27. Seqmentin hər bir hesabat verilmiş maddəsinin məbləği, vəsaitlərin seqmentə bölüşdürülməsi və müəssisənin fəaliyyət nəticələrinin qiymətləndirilməsi məqsədi ilə baş qərar qəbul edən şəxsə təqdim edilmiş məbləğdir. Maliyyə hesabatlarının hazırlanması zamanı edilmiş düzəliş və ləğvlər, gəlirin, xərclərin, qazanc və itkilərin bölüşdürülməsi, baş qərar qəbul edən şəxs tərəfindən istifadə olunan seqmentin mənfəət və ya zərərin qiymətləndirilməsinə daxil edilən halda, hesabat verilmiş seqmentin mənfəət və ya zərərinə təyin olunmasına daxil edilməlidir. Eynilə, yalnız baş qərar qəbul edən şəxs tərəfindən istifadə olunan seqmentin aktiv və öhdəliklərinin qiymətləndirilməsinə daxil edilmiş aktiv və öhdəliklər, həmin seqment üçün təqdim olunmalıdır. Məbləğlər hesabat verilmiş seqmentin mənfəət və ya zərərinə, aktiv və öhdəliklərinə məqsədəuyğun metodla bölüşdürülməlidir.
28. Baş qərar qəbul edən şəxs seqment fəaliyyətinin nəticələrinin qiymətləndirilməsi və vəsaitlərin bölüşdürülməsi məqsədi ilə əməliyyat seqmentinin mənfəət və ya zərərinin, seqmentin aktivləri və ya öhdəliklərinin yalnız bir qiymətləndirilməsindən istifadə edən halda, seqmentin mənfəət və ya zərəri, aktiv və öhdəlikləri həmin qiymətləndirmələrlə təqdim olunmalıdır. Baş qərar qəbul edən şəxs əməliyyat seqmentinin mənfəət və ya zərərinin, seqmentin aktivləri və ya öhdəliklərinin birdən artıq qiymətləndirilməsindən istifadə edən halda, təqdim olunmuş qiymətləndirmələr, müəssisənin maliyyə hesabatlarındakı müvafiq məbləğlərin qiymətləndirilməsində istifadə olunan qiymətləndirməyə uyğun gələn qiymətləndirmə prinsiplərinə müvafiq müəyyən olunmuş qiymətləndirmələr olmalıdır.
29. Müəssisə hər bir hesabat verilməli seqment üçün mənfəət və ya zərərin, aktiv və öhdəliklərin qiymətləndirilməsi izahatını göstərməlidir. Müəssisə ən azı aşağıdakıları açıqlamalıdır:
- (a) hesabat verilməli seqmentlər arasında hər bir razılaşmanın uçot metodu;
 - (b) hesabat verilməli seqmentlərin mənfəət və ya zərəri ilə müəssisənin gəlir vergisindən və dayandırılmış əməliyyatlar öncəki mənfəət və ya zərərinin qiymətləndirilməsi arasındakı hər hansı fərqlərin təbiəti (30-cu maddədə təsvir olunan üzləşdirmələrdən aydın olmayan

- halda). Həmin fərqlərə uçot siyasəti və hesabat verilmiş seqment məlumatının anlaşılması üçün yaranmış xərclərin bölüşdürülməsi daxil edilə bilər;
- (c) hesabat verməli seqmentlərin aktivləri ilə müəssisənin aktivlərinin qiymətləndirilməsi arasındakı hər hansı fərqlərin təbiəti (30-cu maddədə təsvir olunan üzvləşdirmələrdən aydın olmayan halda). Həmin fərqlərə uçot siyasəti və hesabat verilmiş seqment məlumatının anlaşılması üçün birgə istifadə olunan aktivlərin bölüşdürülməsi daxil edilə bilər;
 - (ç) hesabat verməli seqmentlərin öhdəlikləri ilə müəssisənin öhdəliklərin qiymətləndirilməsi arasındakı hər hansı fərqlərin təbiəti (30-cu maddədə təsvir olunan üzvləşdirmələrdən aydın olmayan halda). Həmin fərqlərə uçot siyasəti və hesabat verilmiş seqment məlumatının anlaşılması üçün birgə istifadə olunan öhdəliklərin bölüşdürülməsi daxil edilə bilər;
 - (d) hesabat verilmiş seqmentin mənfəət və ya zərərinin təyin olunması üçün istifadə olunan əvvəlki qiymətləndirmə metodları arasındakı dəyişikliklərin təbiəti, dəyişikliklər olan halda, onların seqmentin mənfəət və ya zərərinin qiymətinə təsiri;
 - (e) hesabat verməli seqmentlərə qeyri-mütənasib paylaşdımların təbiəti və təsiri.

Üzvləşdirmələr

30. Müəssisə aşağıdakıların üzvləşdirmələrini göstərməlidir:

- (a) hesabat verməli seqmentlərin gəlirinin yekunu ilə müəssisənin gəliri;
- (b) hesabat verməli seqmentlərin mənfəət və ya zərərinin qiymətlərinin yekunu ilə müəssisənin gəlir vergisindən və dayandırılmış əməliyyatlar öncəki mənfəət və ya zərərinin qiymətləri. Buna baxmayaraq, müəssisə hesabat verməli seqmentə vergi xərci kimi maddələri paylaşdıran halda, o, həmin maddələrdən sonra seqmentin mənfəət və ya zərərinin qiymətləri ilə müəssisənin mənfəət və ya zərərinin qiymətlərini tutuşdura bilər;
- (c) hesabat verməli seqmentlərin aktivlərinin yekunu ilə müəssisənin aktivləri;
- (ç) seqmentin öhdəlikləri 25-ci maddəyə uyğun olaraq uçota alınan halda, hesabat verməli seqmentlərin öhdəliklərin yekunu ilə müəssisənin öhdəlikləri;
- (d) hesabat verməli seqmentlərin hər bir digər əhəmiyyətli maddəsi üçün məbləğlərin yekunu ilə müəssisənin müvafiq məbləğləri.

Bütün tutuşdurulan maddələr ayrıca təyin və təsvir olunmalıdır.

Əvvəl hesabat verilmiş məlumatın yenidən təqdim olunması

31. Müəssisə, hesabat verməli seqmentlərin tərkibi dəyişən şəkildə daxili quruluşunu dəyişən halda, yeni məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələnə qədər, aralıq dövrlər də daxil olmaqla, əvvəlki dövrlər üçün müvafiq məlumat yenidən təqdim olunmalıdır. Məlumat əldə olmamasının və onu əldə etmək baha başa gəlməsinin hansı üsulla təyin olunması hər bir açıqlama maddəsi üçün yerinə yetirilməlidir. Hesabat verməli seqmentlərinin tərkibində dəyişiklikdən irəli gələrək, müəssisə, əvvəlki dövrlər üçün müvafiq maddələrin seqment məlumatının hansı üsulla yenidən təqdim etmişd.
32. Müəssisə, hesabat verməli seqmentlərin tərkibi dəyişən şəkildə daxili quruluşunu dəyişən halda və aralıq dövrlər də daxil olmaqla, əvvəlki dövrlər üçün məlumat dəyişikliyi əks etdirmək üçün yenidən təqdim olunmayan halda, müəssisə dəyişiklik baş verən ildə cari dövr üçün həm köhnə, həm də yeni seqmentasiya metodu ilə, yeni məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələnə qədər, seqment məlumatını açıqlamalıdır.

ÜMUMMÜƏSSİSƏ HAQQINDA AÇIQLAMALAR

33. 34-36-cı maddələr bu Milli Mühasibat Uçotu Standartın mövzusu olan, bir hesabat verilməli seqmenti olanlar da daxil olmaqla, bütün müəssisələrə tətbiq edilir. Bəzi müəssisələrin kommersiya fəaliyyətləri oxşar məhsul və xidmətlərdəki fərqlər və ya əməliyyatların coğrafi mövqe fərqləri metodu üzərində qurulmamışdır. Bu növ müəssisənin hesabat verilməli seqmentləri çox fərqlənən məhsul və xidmətlərin geniş çeşidindən əldə olunan gəlirlər göstərə bilər və ya hesabat verilməli seqmentlərindən birindən çoxu eyni məhsul və xidmətlərlə təmin edə bilər. Eynilə, müəssisənin hesabat verilməli seqmentləri müxtəlif coğrafi mövqələrdə aktiv saxlaya bilər və müxtəlif coğrafi mövqələrdən olan müştərilərdən gəlir göstərə bilər və ya hesabat verilməli seqmentlərinin birindən çoxu eyni coğrafi mövqedə fəaliyyət göstərə bilər. 34-36-cı maddələr tərəfindən tələb olunan məlumat, bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı tərəfindən tələb olunan hesabat verilən bilən seqment məlumatının bir hissəsi kimi göstərilməyən halda təqdim olunmalıdır.

Məhsul və xidmətlər haqqında məlumat

34. Müəssisə hər bi məhsul və xidmət və ya eyni qrup məhsul və xidmətlər üçün kənar müştərilərdən əldə olunan gəlirə, zəruri məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələne qədər hesabat verməlidir. Hər bir halda bu fakt açıqlanmalıdır. Hesabat verilmiş gəlir məbləğləri, müəssisənin maliyyə hesabatlarının yaradılmasında istifadə olunan maliyyə məlumatına əsaslanmalıdır.

Coğrafi mövqələr haqqında məlumat

35. Müəssisə, zəruri məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələne qədər aşağıdakı coğrafi məlumatı göstərməlidir:
- (a) (i) müəssisənin qeydiyyatda olduğu ölkəyə aid edilən (ii) müəssisənin öz gəlirini əldə etdiyi bütün kənarı ölkələrə aid edilən kənar müştərilərdən əldə olunan gəlir. Ayrıca kənarı ölkəyə aid olunan halda kənar müştərilərdən əldə olunan gəlir əhəmiyyətli olan halda, həmin gəlir ayrıca açıqlanmalıdır. Müəssisə, ayrıca kənarı ölkələrdən olan kənar müştərilərə gəlirin aid edilməsi metodunu açıqlamalıdır;
 - (b) (i) müəssisənin qeydiyyatda olduğu ölkədə yerləşən (ii) müəssisənin öz gəlirini əldə etdiyi bütün kənarı ölkələrdə yerləşən, maliyyə alətləri, təxirə salınmış vergi aktivləri, əmək fəaliyyətinin başa çatmasından sonrakı mükafatlandırma aktivləri və sığorta müqavilələrindən yaranan hüquqlardan başqa digər uzunmüddətli aktivlər. Ayrıca kənarı ölkədə yerləşən aktivlər əhəmiyyətli olan halda, həmin aktivlər ayrıca açıqlanmalıdır.

Hesabat verilmiş məbləğlər, müəssisənin maliyyə hesabatlarının yaradılmasında istifadə olunan maliyyə məlumatına əsaslanmalıdır. Zəruri məlumat əldə olmayan və onu əldə etmək baha başa gələn halda bu fakt açıqlanmalıdır. Müəssisə, bu bənd tərəfindən tələb olunan məlumata əlavə olaraq, ölkələrin qrup üzrə coğrafi məlumatının sub-cəmini göstərə bilər.

Əsas müştərilər haqqında məlumat

36. Müəssisə, əsas müştərilərə inam dərəcəsi haqqında məlumatı göstərməlidir. Fərdi kənar müştəri ilə razılaşmaların məbləği, müəssisənin gəlirinin 10 və ya daha artıq faizini təşkil edən halda, müəssisə bu faktı, hər bir bu cür müştərilərdən olan gəlirin ümumi məbləğini, gəlir göstərən seqment və ya seqmentlərin həqiqiliyini açıqlamalıdır. Müəssisə, əsas müştərilərin və ya bu növ müştərilərdən əldə olunan hər bir seqmentin göstərdiyi gəlir məbləğlərinin həqiqiliyini açıqlamaq məcburiyyətində deyildir. Bu Milli Mühasibat Uçotu Standartının məqsədləri üçün, hesabat verən müəssisəyə ümumi nəzarət altında olan kimi tanınan müəssisələr qrupu və hesabat verən müəssisəyə hökumətin nəzarəti altında olan hökumət (milli, ştat, əyalət, ərazi, yerli və xairic) və müəssisələr fərdi müştəri kimi nəzərə alınır.

Keçid və qüvvəyə minmə tarixi

37. Bu Standart Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq nömrəli əmri ilə qüvvəyə minir.

38. Tətbiqin ilk ili üçün müqayisəvi məlumat kimi göstərilmiş, əvvəlki illər üçün seqment məlumatı, zəruri məlumat əldə olmayana və onu əldə etmək baha başa gələnə qədər, bu Milli Mühəsibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğunlaşdırmaq üçün yenidən təqdim olunmalıdır

ƏLAVƏ 1

“Əməliyyat Seqmentləri” adlı 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartı ilə müqayisə

Kommersiya Təşkilatları üçün “Əməliyyat Seqmentləri üzrə” 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı əsasən “Əməliyyat Seqmentləri” adlı 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartından (2007-ci ilin redaksiyası) götürülmüşdür.

34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartı ilə arasında əsas fərqlər aşağıdakılardır:

- Bir sıra kiçik fərqlərlə yanaşı, 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilə 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartı ilə arasında iki əsas fərq mövcuddur. Bunlar 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartda əks olunan A adlı Əlavədəki anlayışın məzmunu və 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartın əhatə dairəsi ilə əlaqədardır.
- 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartda əks olunan A adlı Əlavə “Əməliyyat Seqmenti” anlayışını əks etdirir. Bu, 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartdın 5-ci maddəsindəki öz mövcudluğunu təkrar edir. 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartın 7-ci maddəsi 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartdın 5-ci maddəsi ilə uyğunluq təşkil edir. Həmçinin, eyni məzmunlu Əlavənin daxil edilməsi 7-ci maddədəki kimi təkrar olunacağı nəzərə alınaraq bundan yayınmaq üçün 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartdakı Əlavənin 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda ekvivalenti göstərilməmişdir.
- 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartın 2-ci maddəsi Standartın əhatə dairəsini yalnız o müəssisələr ilə məhdudlaşdırır ki, onlar ictimai cəhətdən əhəmiyyətli və ya buna çevirmə prosesindədirlər. Azərbaycanda bu cür müəssisələr İctimai Əhəmiyyətli Qurumlardır və MHBS-ni tamamilə tətbiq edirlər. 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartdın əhatə dairəsindəki bu bəndlər 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında saxlanılsa idi, o zaman Milli Mühasibat Uçotu Standartlarını tətbiq etməli olan müəssisələr 34 №-li MMUS-unu tətbiq etməməli idilər. Bu qeyri-məntiqi vəziyyətdən yayınmaq üçün 34 №-li MMUS-un əhatə dairəsinə düzəlişlər edilmişdir. .
- 1-ci maddədə verilmiş ümumi müddəalar 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını Azərbaycan Respublikasının “Mühasibat uçotu haqqında” qanun ilə əlaqələndirmək üçün əlavə edilmişdir
- 3-cü maddə, Azərbaycan Respublikasının “Mühasibat uçotu haqqında” qanunda göstəriləyi kimi, həmin standartı tətbiq etməli olan müəssisələri müəyyən edir
- 8 №-li Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartına bir sıra şərhədiçi misallar, şərhlər və təqdimatlar daxildir. Müəyyən edilmiş siyasətə uyğun olaraq, bu cür misal və şərhlər 34 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartda deyil, Şərhlər və Təvsiyələr sənədində əhatə olunur